

Tillid og mistillid i velfærdsprofessionelle relationer - Temaindledning

Tekla Canger, Jo Krøjer (gæsteredaktør) og Marta Padovan-Özdemir

Det fremføres ofte i den offentlige debat om velfærdssamfundet, at tillid er en grundlæggende komponent i 'samfundskontrakten', ligesom Danmark ofte fremhæves som et samfund med en høj grad af tillid både blandt borgerne og mellem den enkelte borger og velfærdssamfundets institutioner. Dette temanummer af Dansk pædagogisk Tidsskrift retter opmærksomheden mod tillid i nogle af velfærdssamfundets institutioner ved at undersøge, hvordan tillid optræder, opstår, vedligeholdes eller undermineres i det, man kan kalde velfærdsprofessionelle relationer.

Det synes at være en udbredt forståelse i dansk velfærdsprofessionel praksis, at tillid er et grundlæggende aspekt af en god relation og et godt samarbejde mellem den velfærdsprofessionelle og målgruppen, pårørende eller andre samarbejdspartnere. Det kan opfattes som en form for kulturel selvfølgelighed, som sætter sig igennem som en velfærdsnationalstatslig markør (Johansen, 2017). Det implicerer, at mistillid kan opfattes som undergravende for velfærdsstatens fællesskab. Men hvordan ser tillid og mistillid egentlig ud, når det undersøges som en del af de forskellige hverdagspraksisser, der udfoldes i velfærdsinstitutionerne? Temanummeret om tillid bidrager til at udvide indsigten i, hvordan tillid forstås, begrundes og forhandles i samarbejdet mellem velfærdsprofessionelle og deres målgrupper, pårørende og andre samarbejdspartnere. Samtidigt bidrager temanummeret til at kvalificere forståelsen af, hvordan og hvorfor relationer undertiden udvikler sig til at rumme mistillid fremfor tillid.

For de professionelle, der befolker velfærdssamfundets institutioner, er tillid mellem professionelle og de mennesker, med hvem der arbejdes, ofte afgørende for de professionelles mulighed for at udføre de nødvendige arbejdsopgaver på en kvalificeret måde. Forskning i professionelles tillidsrelationer i arbejdslivet har vist, at sådanne relationer ganske ofte kan karakteriseres som asymmetriske, hvilket indebærer, at ansvaret for skabelse og opretholdelse af tillidsrelationer ensidigt påhviler de professionelle, og at det overvejende eller udelukkende er modtagerne af den professionelle omsorg, opdragelse, uddannelse eller støtte, der forudsættes som de tillidsfulde (Krøjer & Lehn-Christiansen 2016, Krøjer 2018). Ifølge Hardin (2002) er en sådan asymmetri ikke uproblematisk, da den indebærer, at tillidsrelationen ikke er så stærk, som hvis den var gensidig. Og i det hele taget synes det indlysende, at et magtaspekt er væsentligt at inddrage i

arbejdet med at undersøge tillid og mistillid i det velfærdsprofessionelle arbejde. Velfærdsprofessionelt arbejde rejser nemlig spørgsmål til de involverede om, hvordan tillid (og mistillid) aktualiseres i udviklingen af det pædagogiske og socialfaglige felt, både i forbindelse med ledelse, faglig udvikling og i relationerne til brugere, borgere, klienter og andre samarbejdspartnere.

Temanummeret består af ti artikler, der på forskellig vis rammesætter, diskuterer og problematiserer relationen mellem tillid og mistillid i pædagogiske og socialfaglige kontekster, hvor velfærdsprofessionelle er i og på spil i menneskers liv.

(mis)tillid i daginstitutioner – policy, normer og hverdagens interaktioner

De første fem artikler tematiserer, hvordan (mis)tillid i daginstitutioner er udspændt mellem mikro- og makroniveau. Der er her tale om artikler, der på forskellig vis adresserer de dilemmaer og udfordringer, som såvel pædagoger i daginstitutioner som de forældre, der bruger daginstitutionerne, dagligt befinder sig i, når de skal balancere forskellige hensyn, krav og positioner. Den første artikel, Tillid og tvivl - Dilemmaer i forældre og pædagogers samarbejde om småbørns hverdagsliv undersøger Anja Marschall og Cristina Munck, hvordan tillid og tvivl er en del af forældre og pædagogers samarbejde om børns hverdagsliv. Artiklen udforsker, hvordan tillid ikke blot kan forstås relationelt og som knyttet til intersubjektive samspil mellem pædagoger og forældre, men også må analyseres i forhold til den konkrete samfundsmæssige og historiske praksis, som både daginstitution og familieliv er en del af. I temanummerets anden artikel, De krævende, de pressede og de megausikre – tillidsarbejdets balanceringer og positioneringer af forældre zoomer Christian Aabro ind på det store og komplicerede arbejde, pædagoger udfolder for at vinde forældres tillid, og peger på, hvordan det arbejde også medfører bestemte former for typificeringer af netop forældrene.

Ane Refshauge Høyrup viser i temanummerets tredje artikel, ”At sende på samme frekvens” – Pædagoger og forældres tillidsarbejde i danske vuggestuer, at det komplicerede tillidsarbejde mellem pædagoger og forældre er rammesat af et tillidsimperativ. Derfor foreslår Høyrup, at tillidsarbejdet må forstås som en balanceakt mellem forældre og pædagoger i hverdagens subtile interaktioner, hvor magtspil udfolder sig gennem aflæsninger, afkodninger og tilpasninger og danner sociale figurationer med normer om lighed, enshed og konsensus som omdrejningspunkt. At normer og idealer for det gode familie- og børneliv trænger sig på i daginstitutionernes tillidsarbejde viser Lene S. K. Schmidt også sin artikel, Policy-dagsordner og idealer om familiers og børns hjemmemiljø. Her viser Schmidt, hvordan middelklassenormer om det gode familieliv bliver styrende for transnationale såvel som nationale policy-dagsordner om tidlig læring, som fortolkes og omsættes i pædagogers konkrete arbejde med såkaldt

udsatte familier. Således peger Schmidt på, hvordan policy om tidlig læring får betydning for tillidsrelationer og grænsedragninger mellem daginstitution og hjem, idet de gode interventioners indbyggede middelklassenormer faktisk kan have stigmatiserende effekter på de familier, som policy-magere og pædagoger ønsker at hjælpe og støtte. Et lignende paradoks identificeres af Pernille Juhl i artiklen, Tillid i forældresamarbejdet i kontrollens skygge. Juhl viser, hvordan den naturaliserede fordring om et tillidsfuldt, respektfuldt og åbent samarbejde mellem professionelle og forældre støder sammen med de øgede krav til særlige måder at samarbejde med forældre på og særlige fordringer om hvad, der skal samarbejdes om.

(mis)tillidens faglighed, legitimitet og autoritet

De næste to artikler i temaet kredser om tillid og mistillid i relation til faglighed, legitimitet og autoritet, hvor Jo Krøjer i artiklen, Sabotagen af sutteelefanten – Om mistillid til pædagogers viden i daginstitutioner, belyser, hvordan eksterne myndighedspersoner intervenserer i daginstitutionens praksis med kontrol og gode råd. På denne baggrund undersøger Krøjer tillidens negation, mistillid, og konkluderer, at de eksterne aktørers interventioner opleves som en art sabotage; dels af pædagogernes mulighed for at opleve, at eksterne aktører har tillid til dem og deres professionalitet, men også mere direkte en sabotage af pædagogers faglige viden og pædagogiske praksisser. At forstå professionelt tillidsarbejde som en "kamp" om fagprofessionel legitimitet og autoritet tematiseres også af Lone Bæk Brønsted i artiklen, "Kan vi ikke spørge politiets jurister, om vi må det her?" - SSP-medarbejderes måder at tage beslutninger. Her beskriver og diskuterer Brønsted, hvad der sker, når SSP-medarbejdere tager beslutninger om, hvordan sager om utryghedsskabende børn og unge skal håndteres. Analysen viser, at arbejdet med at tage den rigtige beslutning også – og i høj grad – handler om SSP-medarbejdernes fagprofessionelle behov for at etablere og opretholde tillid til dem som en del af "systemet".

(mis)tillid i mødet med den racialiserede og kønnede Anden

Temanummerets sidste tre artikler kredser om problemstillinger vedrørende (mis) tillid, som de udspiller sig i velfærdsprofessionelt arbejde med den racialiserede og kønnede Anden. Gennem et kalejdoskopisk blikskifte mellem to måltider – en julefrokost arrangeret af velfærdsarbejderne og en Eid-middag arrangeret af kvinderne i lokalt integrationsprojekt – viser Vanessa Paladino og Jonathan Harmat i artiklen, Tillidens dialektik – velfærdsarbejdet i et integrationsprojekt, hvordan velfærdsarbejdet med etniske minoritetskvinder implicerer et uløseligt dialektisk samspil mellem tillid og mistillid. Ifølge Paladino og Harmat peger denne dialektik på, at velfærdsarbejdet har mistillidsrelationen som sin raison d'être og derfor ikke har brug for mistillidens totale afvikling.

I artiklen, Mistænkeliggjort maskulinitet, sætter Anne Hovgaard Jørgensen på, hvordan racialiserede muslimske mænd og fædre oplever lærere og skolepædagogers mistillid – og mistænkeliggørelse – og hvordan disse oplevelser og fornemmelser omsættes i forskellige opdragelsesstrategier og navigeringer i skole-hjem-samarbejdet. I denne analyse viser Jørgensen, hvordan mistilliden opstår i samspil med mistænkeliggørelsen, når fædrenes politiske subjektivitet støder sammen med historisk sedimenterede og negativt kontrollerende billeder, som velfærdsprofessionelle trækker på i deres ”professionelle” forståelser og håndteringer af den ”muslimske mand og far”.

I temanummerets sidste artikel, Blinde vinkler - Asynkron tillid i tidlige indsatser overfor flygtningefamilier i Danmark viser Susanne Bregnbæk gennem intime etnografiske beskrivelser af flygtningefamiliers møde med velfærdssystemet, hvordan der udfolder sig et paradoks i forholdet mellem tid, tillid og timing i tidlige indsatser. Bregnbæk illustrerer, at statens ønske om at gribe tidligt ind i familielivet for at opspore problemer og adressere dem, før de bliver alvorlige, lider af dårlig timing, dels fordi de velfærdsprofessionelle ikke har nået at opbygge en bæredygtig tillidsrelation til flygtningeforældrene, dels fordi forældre samtidig lever med en permanent ontologisk usikkerhed grundet midlertidige og betingede opholdstilladelser med dertilhørende permanent risiko for udvisning og hjemsendelse.

Læserne inviteres med dette temanummer til at fordybe sig i de dilemmaer og paradokser, der opstår i det daglige arbejde med at skabe tillid i velfærdsprofessionerne, når de professionelle samtidig udgør frontpersonale i socialpolitiske agendaer om fx risiko og forebyggelse, sundhed og trivsel, skoleparathed eller integration, som trækker på velfærdsstatens universaliserede forståelser af det gode liv.

***Tekla Canger, Jo Krøjer (gæsterektor)
og Marta Padovan-Özdemir***

Referencer

Hardin, R. (2002). Trust and trustworthiness. London: Sage Foundation

Johansen, Mette-Louise (2017). "Velfærdsstaten set fra udsatte flygtningeforældres perspektiv: "Tillid" som markør for social inklusion". Dansk pædagogisk Tidsskrift 3: 7-16.

Krøjer, J., (2018). "Tillid: En emotionel relation i pædagogprofessionen" Tidsskrift for professionsstudier. 14 (27), s. 34-43.

Krøjer, J. & Lehn-Christiansen, S., (2016). "Moralske kroppe: Etik, tillid og kropspraksisser i sundhedsprofessionelles arbejde" Tidsskrift for Arbejdsliv. 18 (2), s. 41-54.